

VILANDE DRAKENS ELEGI

Ett exempel på tillfällesdiktning i *Berättelsen om de tre rikena*

av Jens Karlsson & Rebecka Eriksson

I slaget vid Röda klippan, i det trettonde året av regeringsperioden Jian'an (208 e.Kr.), besegrade de samlade styrkorna under Sun Quan och Liu Bei den numerärt överlägsna armé som Cao Cao lett norrifrån med ambitionen att utsträcka sin makt söder om Långa floden. Den oväntade utgången av det stora slaget – koalitionsstyrkorna sägs ha omfattat några tiotusental man, Cao Caos armé åtminstone det tredubbla¹ – bidrog på ett avgörande vis till formationen av en i flera årtionden bestående maktbalans mellan tre större riken på det kinesiska fastlandet.

De tre rikenas period kan i vidare bemärkelse betraktas som en utdragen upplösning av Han-dynastin och etablering av Jin-dynastin i dess ställe, och omspanner i det hänseendet nära nog ett helt sekel. Några år efter ett stort bondeuppror år 184 är Kina ett splittrat land där krigsherrar strider inbördes och centralmakten är allvarligt inskränkt. Ur kaoset formas så småningom de tre rikena Wei, Wu och Shu, med Wei som det enskilt klart mäktigaste. Wei-riket övertas sedemera inifrån av klanen Sima, som år 265 utropar Jin-dynastin (Sima Jin). Vid denna tidpunkt har Shu-riket redan fallit, och när även Wu-riket år 280 går under, blir Kina i nominell bemärkelse återigen ett enat rike.

Några av periodens mest framstående personligheter är Shu-rikets strateg Zhuge Liang och Wu-rikets befälhavare Zhou Yu. I romanen *Berättelsen om de tre rikena* (Luo Guanzhong, sent 1300-tal) utvecklas deras förhållande, efter ett lyckat samarbete i slaget vid Röda klippan, till en rivalitet som i slutändan leder till Zhou Yus död. Den elegi som här behandlas framförs i romanen av Zhuge Liang vid Zhou Yus begravning. Dikten har en tydlig politisk signifikans, vars historiska sammanhang förklaras i det följande.

Den klassiska romanen

De tre rikenas period har traditionellt behandlats i krönikor, skönlitterära verk, teaterstycken och operor, samt i nyare tid även i tv-serier och filmer. Bland den rika produktionen framstår *Berättelsen om de tre rikena* (*Sanguo yanyi* 三国演义) som ett verk av kanonisk dignitet. Verket attribueras till Luo Guanzhong (ca 1330–1400), och är baserat dels på muntligt traderade berättelser, dels på den historiska *Krönika över de tre rikena* (*Sanguo zhi* 三国志) som sammanställts av Chen Shou (233–297). Den äldsta bevarade kopian av *Berättelsen om de tre rikena* är daterad 1522, och standardutgåvan,

redigerad av Mao Zonggang, kom i tryck för första gången 1680.² Tillsammans med *Berättelser från träskmarkerna* (*Shuihu zhuan* 水浒传) räknas *Berättelsen om de tre rikena* som den äldsta kinesiska romanen. Med ”roman” i detta sammanhang menas en längre, delvis fiktiv, berättande text, skriven på talspråk med lyriska inslag. Den kinesiska benämningen *xiaoshuo* 小说 är typisk för romanen som den såg ut under Ming (1368–1644) och Qing (1644–1912), och skiljer sig från tidigare prosaformer som den kortare *bianwen* 变文, vanlig under Tang-dynastin, samt det som senare skulle kallas *xin xiaoshuo* 新小说, ”nya romaner”, inspirerat av det format som utvecklats framför allt i Europa under 1800- och 1900-talen.³ *Berättelsen om de tre rikena* tillhör, i motsats till *xin xiaoshuo*, det som kallas *gudian xiaoshuo* 古典小说, ”klassiska romaner”. Den benämningen till trots är det en talspråksroman, det vill säga den är inte skriven på klassisk litterär kinesiska. Det rör sig istället om en blandning av klassiskt litterärt språk och talspråk. *Berättelsen om de tre rikena* räknas till en av de ”fyra stora talspråksromanerna”, *si da ming zhu* 四大名著, tillsammans med ovannämnda *Berättelser från träskmarkerna*, samt *Färden till västern* (*Xiyou ji* 西游记) och *Drömmar om röda gemak* (*Hongloumeng* 红楼梦). Till *Berättelsen om de tre rikenas* särdrag hör att den, trots omfattande fiktiva utsvävningar, till stor del format den allmänna uppfattningen om den behandlade tidsperioden och de historiska figurer som förekommer. De många källorna, allt ifrån den historiska krönikan till pjäser och dikter från senare dynastier, utmynnar i en komplex blandning av historiska fakta och fiktion. Romanen är dessutom fylld med lyriska inslag, merparten av vilka kan räknas som tillfällesdiktning, eller fiktiv tillfällesdiktning.

Klassisk poesi och tillfällesdiktning

De tre huvudsakliga strömningarna i den klassiska diktningen är *fu* 赋, *shi* 诗, och *ci* 词, även om det tillkommer ytterligare genrer och stora variationer råder inom kategorierna.⁴ Tillfällesdiktning förekommer i stor utsträckning inom samtliga poetiska genrer.

Fu är en form av prosadikt, eller narrativ dikt, vars utformning har varierat stort genom åren. Under Han-dynastin utvecklades exempelvis en mycket lång variant av *fu*, en genre som vanligen översatts till ”rapsodi”, eller ”episk dikt”. Att tala om epos, eller epik i det här fallet är dock aningen missvisande, då *fu* skiljer sig markant från de litterära verk i västerländsk tradition som faller inom den klassificeringen. Efter Han-dynastin blir *fu* kortare och mer koncentrerad, alltmer eftersträvande att så detaljerat som möjligt beskriva en sak, ett landskap, en händelse, en person, eller en känsla.⁵ Detta snarare med målet att belysa diktarens litterära förmåga än att berömma föremålet. *Fu* bör särskiljas från de två andra, mer stringenta versformerna *shi* och *ci*, som inte har samma variation av verslängd, strofernas uppbyggnad, rim och teman. Dessa ses också mer som ”rena” poetiska genrer, medan *fu* i vissa fall mer påminner om rimmande prosa.

Shi, som den utvecklades under Han-dynastin, är en strikt formell diktform med bestämt, jämnt radantal och slutrim. Den är oftast lyrisk till utformningen och kort. Under Tang-dynastin (618–906) utvecklades *shi* i striktare former kallade *jintishi* 近体诗 (nystilvers eller reglerad vers), i motsats till den äldre *gutishi* 古体诗 eller *gushi* 古诗 (gamal vers).⁶

Ci är en form som utvecklades i nära relation till den musikaliska utvecklingen under Tang-dynastin. Namnet i sig är en förkortning av *quzi ci* 曲子词, ”sångtext”.⁷ I en svåröversättlig, traditionell definition av dessa former

har *fu* räknats som *wen* 文 (litteratur) snarare än *shi* 詩 (poesi). *Fu* skiljer sig också från de övriga formerna i det avseendet att den vid framförandet oftast var menad att skanderas snarare än att sjungas.

Vid tiden för tillkomsten av *Berättelsen om de tre rikena* under den tidiga Ming-dynastin var tillfällesdiktningen, och i synnerhet förmågan att spontant dikta om ett givet tillfälle, en betydelsefull måttstock för bildning och talang i lärda kretsar. Det var en del av det sociala umgänget, och en aspekt som enligt många vittnesmål kunde vara avgörande såväl för social som politisk framgång.⁸ Tillfällesdiktningen hade under många hundra år utgjort en betydelsefull del av den poetiska traditionen, men det är naturligtvis svårt att säga exakt hur praktiken kan ha sett ut under Han-dynastin. Känt är att det skedde en utveckling av diktkonsten under sena Han, och en viss förändrad syn på litteraturens betydelse. Poesins politiska roll blev mer uttalad, och det ansågs allt viktigare att kunna producera dikt i sociala sammanhang.

I slutet av Han-dynastin utvecklades den så kallade Jian'an-skolan inom poesin, som strävade efter en mer emotionell diktning och tydligare författarröst än vad som tidigare varit standard.⁹ Till de främsta Jian'an-diktarna räknas bland andra Cao Cao och hans söner, Cao Pi och Cao Zhi. Merparten av deras produktion består av tillfällesdiktning, tillkommen vid högtidliga sammanhang.¹⁰ Cao Zhi är en av de första vid namn kända *shi*-författarna, och delar av den diktning som tillskrivits den historiske Cao Zhi förekommer också i *Berättelsen om de tre rikena*. I en omtalad episod tvingar Cao Pi, vid tiden kejsare, sin bror att på stående fot komponera en dikt baserad på en tavla, utan att direkt nämna tavlans motiv och inom tiden det tar att gå sju steg. Därefter tvingas han även dikta på ämnet "broderskap", återigen genom allegori. Cao Zhi klarar testet med bravur, och lyckas på så sätt undkomma bestraffning för frånvaron vid sin fars begrav-

ning.¹¹ Dikterna i fråga förblir några av Cao Zhis mest kända alster. Detta är ett exempel på förekomsten av tillfällespoesi i *Berättelsen om de tre rikena*, liksom ett exempel på hur Luo Guanzhong använder sig av genuint historiskt material, med vissa ändringar och utsvävningar.

Zhuge Liangs elegi är däremot en fiktiv konstruktion, och bör antas vara en spegling av det klassiska idealet som föreställts under 1300-talet. Det finns ingen känd historisk bakgrund till dikten, och den bör heller inte ses som ett försök till faktisk imitation av den vid tiden för romanens tillkomst redan över tusen år gamla litteraturen. Det finns inga historiska belägg för att den verkliga Zhuge Liang enska ha medverkat vid Zhou Yus begravning.

De tre rikenas etablering

Wei-riket (Cao Wei) etablerades formellt när Cao Pi år 220 tvingade kejsar Xian av Han att abdikera, och han själv utropades till den förste kejsaren av Wei. I realiteten hade Cao Pi far Cao Cao styrt det blivande riket sedan två decennier tillbaka, då han besegrade den mäktige krigsherren Yuan Shao i slaget vid Guandu, och enade det nordliga Kina under sin kontroll. Emellertid utropades Cao Cao själv aldrig till kejsare, utan behöll formellt titeln som premiärminister av Han fram till sin död år 220.

Söder om Långa floden var Cao Caos makt avsevärt inskränkt. En gradvis korrumpering och försvagning av den kejsarliga centralmakten hade under de föregående decennierna bidragit till en situation där de jordbrukande bönderna utarmades under förtryck från hovtjänstemän, aristokrater och lokala despoter.¹² År 184 samlades svältande och desperata folkmassor i vad som kom att kallas Huangjin-upproret, lett av en brödraskara om tre med Zhang Jiao som överhuvud. Om upprorsledarna och deras armé skrivs i *Berättelsen om de tre rikena* sålunda:

Vid denna tid fanns i Julu-häradet tre bröder: en vid namn Zhang Jiao, en vid namn Zhang Bao och en vid namn Zhang Liang. Zhang Jiao var ursprungligen en misslyckad akademiker. En dag när han var uppe i bergen för att samla medicinska örter, stötte han på en gammal man med blå ögon och rödblommigt ansikte som bar på en stav av svinamarant. Han kallade in Zhang Jiao i en grotta, gav honom tre textrullar och sade: [...] ”När du erhållit dessa skall du utöva makt å himmelens vägnar och frälsa all världens människor. Skulle ditt hjärta bli oredligt, drabbas du obevekligen av vedergällning.” [...] Sedan Jiao erhållit textrullarna, studerade han dem från morgon till kväll, förmäddes åkalla vind och regn, och kallades ”Stora fredens odödlige mästare”.¹³

Anhängarskarorna växte dramatiskt i antal, och slutligen mobiliserades dessa i ett uppror gentemot överheten:

Zhang Jiao kallade sig ”Himmelens furste”, Zhang Bao ”Jordens furste” och Zhang Liang ”Folkets furste”, och inför massorna förkunnade de: ”Han-husets öde har nått sitt slut; den store vise har framträtt. Må ni alla hörsamma himmelen och följa rättrådigheten, för att kunna njuta den stora freden!” Från alla håll anslöt 400–500.000 människor till Zhang Jiaos uppror och band gula sjaletter runt huvudena. Upprorsarmén for fram med en enorm kraft, och de kejsrerliga styrkorna tappade motet vid blotta ansynen därav.¹⁴

Kejsarhuset – i detta skede i praktiken styrt av hoveunuckerna – var nu i desperat behov av stöd från inflytelserika klaner och byråkrater som tidigare uteslutits från officiell tjänst på grund av maktanspråk som hotade eunuckernas ställning. Med stöd från dessa slogs bondeupproret relativt hastigt ner, men under flera års tid blossade nya konflikter upp i ett antal olika provinser. Kejsarhuset hade inget val annat än att stärka de provinsiella guvernörens auktoritet, vilket ledde till ytterligare försvagning av centralmakten, och ett rike som sakta men säkert splittrades i alltmer självständiga enheter.¹⁵

Sedan det stora upproret i huvudsak slagits ner, följde många år av turbulens under vilka mångtaliga krigsherrar inbördes stred om militärt och politiskt inflytande. Vid sidan om Cao Cao i norr, kom klanen Sun att etablera den starkaste enheten i form av Wu-riket (Sun Wu; Östra Wu) i sydöstra Kina. Wu-rikets grundande proklamerades formellt år 229 av Sun Quan, sedan grunden lagts av hans far Sun Jian och äldre bror Sun Ce, men utgjorde de facto en i så gott som alla praktiska avseenden självstyrande enhet åtminstone ett par decennier dessförinnan.

Den rättrådige fursten och Vilande draken

Liu Bei, med tilltalsnamnet Xuande, var ättling till Liu Sheng, en av sönerna till kejsar Jing av Han. Trots sitt förnäma påbrå växte han upp under enkla omständigheter. ”I unga år faderlös, tillsammans med modern sålde han skor och vävde mattor som syssla.”¹⁶ Som ung man deltog Liu Bei i kväsandet av det stora bondeupproret, erhöi gradvis betydande militärt och politiskt inflytande i det splittrade landet, och etablerade formellt det självständiga riket Shu (Shu-Han) i sydvästra Kina år 221.

I *Berättelsen om de tre rikena* framhålls som en verkligt avgörande punkt i detta förlopp rekryteringen av den legendariske militärstrategen Zhuge Liang, med tilltalsnamnet Kongming. Först genom den lärde Sima Hui, kallad Vattenspegeln, och senare genom Xu Shu, vilken tjänar Liu Bei som militär rådgivare en kort period, får Liu Bei höra talas om Vilande draken – Zhuge Liang. ”Denne mans förmåga når till skyarna och runt jorden; under himlen är han den främste!”¹⁷ I en berömd anekdot som förekommer såväl i populärt berättande som i officiella krönikor, besöker Liu Bei tre gånger Zhuge Liangs hydda innan han lyckas träffa och rekrytera honom i sin ambition att restaurera Han-dynastin till dess forna storhet.

Han-huset förfaller, och trolösa ministrar usurperar makten. Jag har feluppskattat min förmåga, och önskat utsträcka rättfärdighet över landet. Emellertid är min visdom grund, och jag har hitintills åstadkommit intet. Om min herre kunde skingra mitt dunkel och rädsla min nödställdhet, vore det sant en tusenfaldig lycka!¹⁸

Zhuge Liang finner i Liu Bei den godhjärtade och rättrådige furste han eftersökt, och lämnar sin hydda för att tjäna honom som militärstrateg och politisk rådgivare. Vilande draken formulerar en långsiktig plan som sträcker sig över flera decennier. Första steget är att vinna som bas det strategiskt viktiga Jingzhou; andra steget är att leda styrkorna västerut för att överta Yizhou och där etablera ett självständigt maktcentrum vid sidan om Cao Caos dominans i norr och Sun Quans i sydöst; det tredje och sista steget innebär ett övertagande av hela imperiet. Men den stora planen fullföljs aldrig i sin helhet, varken i verkligheten eller i fiktionen. En efter en faller de stora hjältarna; först Liu Beis edsvurna bröder Guan Yu och Zhang Fei, därefter den rättrådige fursten själv. Tronarvingen Liu Shan framställs i litteraturen som en svagsint figur helt i avsaknad av sin fars dygder. Zhuge Liang lanserar upprepat stora militärkampanjer norröver, men utan att infria den bortgångne förste kejsarens dröm om ett Kina enat ånyo under Han.

Slaget vid Röda klippan

Enbart några år efter det att Liu Bei rekryterat Zhuge Liang i sin tjänst realiserar emellertid planens första steg, i samband med att Cao Cao på sensommaren 208 leder en stor armé söderut i sin ambition att utsträcka sitt herravälde över hela Kina. Ett självklart mål är den strategiska nyckelstaden Jingzhou, som vid denna tidpunkt styrs av en släkting till Liu Bei, Liu Biao. Emellertid dör Liu Biao just vid denna tid, och den tronarvinge han utsett, Liu Cong, avträder utan strid Jingzhou till Cao Cao.

När Sun Quan får höra att Liu Biao avlidit sänder han sin främste diplomat, Lu Su, till Jingzhou för att bevaka sina intressen. Han möts av nyheten att Cao Cao övertagit Jingzhou utan strid, och nu står på tröskeln till Sun Quans rike. I överläggningar förespråkar såväl Zhuge Liang som Lu Su en allians mellan Liu Bei och Sun Quan för att hålla stånd mot Cao Cao. När även överbefälhavaren för Sun Quans armé, Zhou Yu, med stark övertygelse framhåller för Sun Quan de många svårigheter som Cao Caos trupper måste möta i sin krigsföring i de främmande södra regionerna, går Sun Quan med på att i koalition med Liu Bei dra i strid mot Cao Cao. Sun Quans flotta marscherar tillsammans med Liu Beis soldater att möta Cao Caos flerfaldigt större armé. Slaget står vid Röda klippan, vid Långa flodens södra strand, i närheten av Puqi i dagens Hubei-provins.¹⁹

Bland annat för att minska risken för sjösjuka bland sina trupper, som är ovana vid krigsföring på vatten, sammanlänkar Cao Cao sina skepp. Trupperna är dock allvarligt härjade av sjukdom, och Cao Cao anfaller dessutom mot vinden, en omständighet som visar sig särdeles ödesdiger då Zhou Yu beordrar attack med brinnande projektiler. Cao Caos stora flotta sticks i brand, och koalitionsstyrkorna vinner mot odds en förkrossande seger.²⁰

Strategernas intellektuella bataljer

Zhou Yu beskrivs i *Berättelsen om de tre rikena* som en briljant strateg och taktiker, som även är en beryktad stilig man med exceptionellt öra för musikaliska toner. Men medan Zhuge Liangs sinnelag utmärks av samlad självbehärsning och iskall rationalitet, framstår Zhou Yu i kontrast som lynnig, småsint och lättstött, och hans glödande ambition slår gång efter annan tillbaka mot honom då han mäter sina intellektuella krafter med Vilande draken. Detta förhållande har konceptualiserats i Luo

Guanzhongs roman i episoden ”Kongming förargar trefalt Zhou Gongjin”, som återges över flera kapitler.

När Zhuge Liang första gången förargar Zhou Yu har han listigt lurat till sig två städer. Vid nästa tillfälle flyr Liu Bei med sin hustru, tillika Sun Quans yngre syster, från Östra Wu tillbaka till Jingzhou. Bakgrunden till den dramatiska flykten är att Liu Bei informerats om Zhou Yus plan att kvarhålla Liu Bei i Wu-rikets palats och pacificera honom med överdådlig lyx och lättsinniga nöjen. På så sätt hoppas Zhou Yu splittra Liu Bei från hans edsvurna bröder Guan Yu och Zhang Fei samt Zhuge Liang. Episoden slutar med att Zhuge Liang undsätter Liu Bei och hans unga hustru med en båt som tar dem i säkerhet ut på floden. Zhou Yu utsätts för ett bakhåll och förlorar åtskilliga män, medan han själv tvingas fly hals över huvud nerför floden i ett fartyg. Förödmjukad hör han hur Liu Beis trupper skanderar att hans grandiosa plan berövat honom både madame Sun och hans soldater.

Den tredje gången Zhuge Liang förargar Zhou Yu är bakgrunden den att Liu Bei tillfälligt förlänats Jingzhou av Sun Quan, mot löfte att detta strategiskt viktiga fäste återlämnas så snart Liu Bei tillskansat sig ett eget område. Uppgåelsen bygger på det ömsesidiga beroendet Sun Quan och Liu Bei emellan, i deras gemensamma utsatthet gentemot Cao Cao. Liu Bei dröjer med att infria sin del av fördraget, och undlåter att leda trupper västerut för att ta provinsen Yizhou i besittning. Diplomaten Lu Su, med tilltalsnamnet Zijing, reser till Jingzhou för att pressa Liu Bei att återlämna förlänningen. Innan Liu Bei tar emot honom för officiellt samtal överlägger han med Zhuge Liang:

”Vad avser Zijing med detta besök?” Kongming sade: ”Sun Quan utnämnde tidigare min herre till guvernör av Jingzhou; denna strategi var av rädsla för Cao Cao. Cao har utnämnt Zhou Yu till guvernör av Nan-prefekturen; detta i hopp om vi ska äta upp varandra, så

att han kan vinna fördel därav. Lu Su besöker oss nu för att Zhou Yu vill åt Jingzhou när han erhållit befattningen som guvernör.” ”Hur ska vi svara honom?” Kongming sade: ”Om Su tar upp frågan om Jingzhou, så ska min herre brista i ljudlig gråt. Just när du gråter som mest förtvivlat kommer Liang själv ut och medlar.”²¹

Som väntat pressar Wu-rikets främste diplomat Liu Bei i frågan om Jingzhou, men Zhuge Liang vinner ytterligare tid åt Liu Bei när han beklagar sin herres belägenhet. Å ena sidan önskar han återlämna förlänningen, men då måste han först tillskansa sig Yizhou. Emellertid sitter i Yizhou Liu Zhang vid makten; denne är ytterligare en släkting till Liu Bei. Att gå i strid med sitt eget blod vore en vanära, men att dröja kvar i Jingzhou är istället en skymf gentemot Sun Quan, vars syster nu dessutom är Liu Beis hustru. Lu Su har endast att lämna Jingzhou med förfrågan till Sun Quan om ytterligare uppskov. Lu Su rapporterar först till överbefälhavaren Zhou Yu, som omgående inser att Lu Su låtit sig duperas av Zhuge Liang. Genast smider han en motplan:

Zijing behöver inte resa att träffa markisen av Wu [Sun Quan]; vänd åter till Jingzhou och säg till Liu Bei: de två familjerna Sun och Liu är nu en familj sedan släktskap knutits. Om inte Liu har hjärta att ta Xichuan [Yizhou], så sänder Östra Wu trupper istället. När vi väl vunnit Xichuan [...] så kan Jingzhou återlämnas till Östra Wu.” Su sade: ”Xichuan är avlägset och icke lätt att erövra. Måhända är kommandörens plan omöjlig?” Yu skrattade och sade: ”Zijing är sannerligen godtrogen, tror du att jag verkligen ska ge mig iväg och erövra Xichuan åt honom? Jag har bara detta som föregivande, med den verkliga intentionen att erövra Jingzhou, och det utan att han är beredd.”²²

Zhou Yu sänder tillbaka Lu Su till Jingzhou, med beskedet att han avser leda sina trupper västerut för att erövra Yizhou åt Liu Bei, och

önskar proviantera när de passerar Jingzhou. Zhuge Liang genomskådar enkelt att Zhou Yu egentligen avser ta Liu Bei på sängen och attackera den oförberedda staden. På nytt utsätts Zhou Yu för ett stort bakhåll, och efter att återigen ha blivit överlistad och förödmjukad är han en bruten man. I bitter uppgivenhet, svårt ansatt av kroppsliga och själsliga sår, går Wu-rikets store härförare ur tiden, blott 36 år gammal. Då Zhuge Liang erfar detta, bestämmer han sig för att resa till Chaisang för att ta avsked av Zhou Yu.

På natten observerade han himlarna och såg en generals stjärna falla mot marken, varpå han skrattade och sade: ”Zhou Yu är död.” När gryningen kom informerade han Xuande. [...] ”Med kondoleansbesök som skäl ämnar jag företa en resa till Östra Wu, för att söka efter dugliga personer som kan assistera ers majestät.”²³

Liu Bei är ovillig att låta sin ovärdelige strateg företa resan av risken att han utsätts för ett hämndattentat, men Kongming insisterar med de lugnande orden: ”Liang räddes inte Zhou Yu när han var i livet, varför då oroa sig nu när han är död?”²⁴ Vid Zhou Yus begravning framför Zhuge Liang sin elegi.

Vilande drakens elegi

Den aktuella dikten dyker upp i *Berättelsen om de tre rikenas* kapitel 57, ”Vilande draken sörjer i Chaisang; Unga fenixfågeln styr i Leiyang”.²⁵ Dikten består av 17 strofer, sammanlagt 35 rader med vardera åtta tecken/stavelser, uppbyggd med slutrim enligt mönstret AABCC etcetera, med undantag av stroferna åtta till tio, som rimmar ABCABC, samt sista raden som kan ses som fristående. Variationen i rimmönstret markerar diktens mitt, och fungerar som en form av peripeti i den del av dikten som fokuserar på att återberätta Zhou Yus liv och bedrifter. Rimmönstret är typiskt för den klassiska poesin, såväl inom *gushi* som den

klassiska narrativa diktningen som ofta hade slutrim på varannan rad. I andra format, som *jintishi*, låg den formalistiska betoningen snarare på tonbalans och parallellism.

Dikten kan delas in i fyra huvudsakliga partier: ett inledande beklagande och frambringande av ett offer; en längre berättande del som beskriver Zhou Yus liv; en beskrivning av de sörjande, och en avslutning som till form och innehåll speglar inledningen.

Den första delen (strof ett och två) inleds med ett beklagande över Zhou Yus tidiga död. Zhou Yu benämns här med sitt tilltalsnamn Gongjin. Zhuge Liang uttrycker vidare människans hjälplöshet inför vad ödet har bestämt. Med tungt hjärta håller han sitt dryckesoffer och hoppas att Zhou Yus ande, om denna är närvarande, ska acceptera det.

(1) 呜呼公瑾，不幸夭亡

Wuhu Gongjin, buxing yao wang!

Ack Gongjin, tragiskt förlorad i din ungdom

修短故天，人岂不伤？

Xiuduan gu tian, ren qi bu shang?

Himlen bestämmer människans öde, och låter oss sörja

(2) 我心实痛，酌酒一觞；

Wo xin shi tong, lei jiu yi shang;

Med krossat hjärta håller jag en kopp vin

君其有灵，享我烝尝！

Jun qi you ling, xiang wo zheng chang!

Må din ande ta emot mitt offer

Den andra delen (stroferna tre till och med tolv), och den huvudsakliga när det gäller såväl längd som innehåll, består av hyllningar till Zhou Yus bedrifter. Stroferna inleds med orden ”diao jun”, och utgår ifrån Zhou Yus åstadkommande under olika episoder av hans liv. *Diao* betyder bland annat ”att sörja”, och *jun* är en traditionell, formell beteckning för en man som kan översättas till ”herre”. I sammanhanget översätts *diao* möjligen smidigast med ”att hylla”.

Inledningsvis beskrivs Zhou Yu som generös och ödmjuk då han redan i sin ungdom

valde att leva enkelt. Hans tidiga vänskap med Sun Ce (med tilltalsnamnet Bofu) berörs, liksom att de som unga studerade tillsammans. De två träffades efter det att Zhou Yus far hade tagit sin familj från Luoyang till Lujiang.²⁶

Zhou Yus tidiga framgångar hyllas genom en referens till den period då han assisterade Sun Ce i dennes erövring av Östra Wu åren 194 till 199. Erövringen bestod av ett antal kampanjer i området söder om Långa floden, under tiden Sun Ce bröt med krigsherren Yuan Shu efter att denne grundlöst utropat sig till kejsare.²⁷ Zhou Yu stationerades slutligen i Baqiu, där han blev kvar fram till Sun Ces död år 200, då han återkallades till Wu för att tillsammans med Zhang Zhao hjälpa den unge Sun Quan att administrera riket. Zhang Zhao fick ansvaret för civila angelägenheter och Zhou Yu ledde militären som överbefälhavare.²⁸

(3) 吊君幼学，以交伯符；

Diao jun you xue, yi jiao Bofu;

Jag hyllar din ungdom, din vänskap med Bofu
仗义疏财，让舍以居。

Zhang yi shu cai, rang she yi ju.

Du levde ärofyllt och avsåde dig rikedomar

(4) 吊君弱冠，万里鹏抃；

Diao jun ruoguan, wan li peng tuan;

Jag hyllar din tidiga mandom, du spred dina
vingar

定建霸业，割据江南。

Ding jian Baye, geju Jiangnan.

I Jiangnan lade du grunden till ett nytt rike

(5) 吊君壮力，远镇巴丘；

Diao jun zhuang li, yuan zhen Baqiu;

Jag hyllar din mognads år, stationerad i Baqiu
景升怀虑，讨逆无忧。

Jing sheng huai lü, tao ni wu you.

Där du utan bekymmer lugnade alla konflikter

efterträdare. Efter Zhou Yus död ville Lu Su dock inte omedelbart acceptera utnämningen, utan föreslog istället Pang Tong. Sun Quan tyckte dock omedelbart illa om Pang Tongs utseende. Han frågade denne om hur hans förmåga stod sig i jämförelse med Zhou Yus, varpå Pang Tong svarade att han själv var långt mer lärd. Detta gjorde Sun Quan ursinnig å Zhou Yus vägnar, och han vägrade att ens överväga Pang Tong för tjänsten. Lu Su beklagade detta genom att konstatera att Sun Quan lät sin kärlek till Zhou Yu försämra hans omdöme.²⁹

Ytterligare en person som nämns i Zhuge Liangs återberättande av Zhou Yus tidiga framgångar är hans hustru Xiao Qiao. Xiao Qiao var, enligt *Berättelsen om de tre rikena*, dotter till Qiao Xuan, en framstående tjänsteman. Hennes syster Da Qiao var gift med Sun Ce. I en episod av romanen utnyttjar Zhuge Liang Zhou Yus relation till Xiao Qiao för att agitera honom gentemot Cao Cao. Han påstår att Cao Cao, känd för sin svaghet för vackra kvinnor, har planer på att för egen del lägga beslag på de båda systrarna. För att göra detta använder sig Zhuge Liang dessutom av en dikt av Cao Zhi, och han övertygar Zhou Yu om att den speglar Cao Caos intentioner.³⁰ Historiskt finns det inga belägg för att detta ska ha inträffat. I elegin konstaterar Zhuge Liang i all enkelhet att Zhou Yus skönhet matchade hans hustrus, och att det var ett välförtjänt gott äktenskap.

(6) 吊君丰度，佳配小乔；

Diao jun fengdu, jia pei Xiao Qiao;

Jag hyllar din skönhet, väl passande din hustrus
汉臣之婿，不愧当朝。

Han chen zhi xu, bukuì dang chao.

Som en ministers svärson förtjänade du din
plats vid hovet

Sun Quan skall, precis som Sun Ce, varit mycket fäst vid sin befälhavare. Zhou Yu hade vid ett tidigare skeende, i händelse av sin bortgång, föreslagit till Sun Quan Lu Su som sin

Zhuce Liang berömmar vidare Zhou Yus agerande under konflikten med Cao Cao, och i synnerhet under en episod i upptakten till slaget vid Röda klippan. Cao Cao hade i sin

tjänst en ungdomskamrat till Zhou Yu vid namn Jiang Gan. Denne Jiang Gan är övertygad om att han kan lyckas övertala Zhou Yu att lämna alliansen med Liu Bei och övergå till Cao Cao. Cao Cao skickar honom sålunda till Zhou Yus läger, där han genast faller för Zhou Yus list och i slutändan orsakar att Cao Cao själv förlorar två värdefulla generaler inför det stundande sjöslaget.³¹ Dikten nämner Poyang-sjön, där Zhou Yus armé var stationerad vid tillfället. Zhou Yus list gick ut på att lura Jiang Gan att han var berusad och hade förlorat omdömet. I sömnen ska Zhou Yu sedan ”råkat” försäga sig om sina planer. Episoden får relativt stor betydelse i romanen men saknar historiska källor.

Detta följs passande av en hyllning till Zhou Yus begåvning, och hans fallenhet för såväl militära som civila åtaganden. Som exempel nämns även hur Zhou Yu låg bakom strategin att med eld attackera Cao Caos skepp vid Röda klippan. Styckets betydelse belyses genom skiftningen i rimmönstret. Här når berättelsen om Zhou Yus liv och bedrifter sin höjdpunkt, och de följande stroferna kommer att fokusera på saknaden efter honom.

(7) 吊君气概，谏阻纳质；
Diao jun qigai, jian zu na zhi;
 Jag hyllar din höga moral då du motsatte dig
 Cao Cao
 始不垂翅，终能奋翼。
Shi bu chui chi, zhong neng fen yi.
 Genom visat tålmod flög du slutligare än
 högre

(8) 吊君鄱阳，蒋干来说；
Diao jun Poyang, Jiang Gan lai shui;
 Jag hyllar ditt agerande i Poyang med Jiang Gan
 挥洒自如，雅量高志。
Huisa zirou, yaliang gao zhi.
 Du visade kontroll och en utsökt karaktär

(9) 吊君弘才，文武筹略；
Diao jun hong cai, wen-wu chouliue;
 Jag hyllar din talang, för administration och
 strategi
 火攻破敌，挽强为弱。

Huogong po di, wan qiang wei ruo.
 Du krossade fienden med eld, vände hans
 styrka till svaghet

När det ursprungliga rimmönstret upptas är tonen mer sentimental och personlig. Slutet av andra delen av sker en skiftning i mönstret med växlingen från *diao* till *xiang* (i sammanhanget ”att tänka på”, ”att minnas”), *ku* (”att gråta”), och slutligen *ai* (”att sörja”) respektive i begynnelseleden. Här drar sig Zhuge Liang till minne Zhou Yu som han var vid tiden före sin död, majestätisk i sina bästa år, och begråter på nytt att han förlorades så tidigt. Uppräkningen av Zhou Yus bedrifter avslutas sedan med ett konstaterande att trots att hans liv bara varade i tre decennier så kommer hans minne att leva vidare genom århundraden.

(10) 想君当年，雄姿英发；
Xiang jun dangnian, xiongzhi yingfa;
 Jag tänker tillbaka på din ståtlighet och briljans
 哭君早逝，俯地流血。
Ku jun zao shi, fu di liuxue.
 Jag begråter din tidiga bortgång, med sänkt
 huvud sörjer jag

(11) 忠义之心，英灵之气；
Zhongyi zhi xin, yingling zhi qi;
 Ett lojalt och ärofyllt hjärta, ett ädelt sinne
 命终三纪，名垂百世。
Ming zhong san ji, ming chui bai shi.
 Dina trettio levnadsår kommer att minnas i
 hundratals

(12) 哀君情切，愁肠千结；
Ai jun qing qie, chouchang qian jie;
 Förkrossad söjer jag dig, smärtan tär mig
 inifrån
 惟我肝胆，悲无断绝。
Wei wo gandan, bei wu duanjue.
 Så länge jag lever kommer sorgen aldrig att
 avta

Tredje delen (stroferna tretton till och med femton) beskriver först de närmastes sorg.

(13) 昊天昏暗，三军怆然；
Hao tian hun'an, sanjun chuangran;
Den väldiga himlen är mörk, armén sörjer
主为哀泣；友为泪涟。
Zhu wei aiqi, you wei lei lian.
Din härskare gråter öppet, dina vänners tårar
faller

Det efterföljande är till synes ett mer personligt uttryck för sorg. Zhuge Liang hänvisar åter till det tillfälle då han samarbetade med Zhou Yu för att hindra Cao Caos framfart och underlätta Liu Beis seger. I ett uttryck för sannolikt falsk blygsamhet påstår han sig själv vara av föga förmåga, men lyckades trots detta med hjälp av Zhou Yu att besegra Cao Cao. Han hyllar deras lyckade samarbete som anledningen till att Liu Bei och Sun Quan gick segrande ur striden trots fiendens övermäktiga mantal.

(14) 亮也不才，巧计求谋；
Liang ye bu cai, gai ji qiu mou;
Jag är utan begåvning, ändå sökte du mitt
rådslag
助吴拒曹，辅汉安刘；
Zhu Wu ju Cao, fu Han an Liu;
Tillsammans räddade vi Wu från Cao, för Han
och för Liu
(15) 掎角之援，首尾相俦；
Ji jiao zhi yuan, shou-wei xiang chou;
Från varsin sida koordinerade vi ett försvar
若存若亡，何虑何忧？
Ruo cun ruo wang, he lu he you?
Vi oroade oss inte för vår egen överlevnad

I romanen är detta samarbete också upptakten till den rivalitet mellan Zhuge Liang och Zhou Yu som skulle resultera i Zhou Yus död år 210. Här skiljer sig sålunda åter de historiska källorna från Luo Guanzhongs narrativ, då det i den historiska uppteckningen inte finns något som tyder på att Zhou Yu ska ha gått under av sin ilska över att inte lyckats överlista Zhuge Liang. Den historiska Zhou Yu dog troligtvis av sjukdom, möjligen härledd till en tidigare skada.

Fjärde och avslutande delen (stroferna sexton, sjutton och en avslutande fristående rad) speglar den första, med det inledande utropet, ”Ack, Gongjin!” upprepat från första strofen, följt av ett beklagande över att de levande och de döda är för evigt åtskilda. Zhuge Liang hävdar vidare att det efter Zhou Yus bortgång hädanefter i världen inte finns någon som kan förstå honom. Den avslutande raden består av det dramatiska ”Ack, smärtan!” och en upprepning av inledningens ödmjuka uppmaning att den döde ska acceptera offret.

(16) 呜呼公瑾！生死永别！
Wuhu Gongjin! Sheng si yong bie!
Ack Gongjin! Levande och döda är evigt
åtskilda
朴守其贞，冥冥灭灭。
Pu shou qi zhen, ming ming mie mie.
Din integritet kommer att överleva
underjordens mörker

(17) 魂如有灵，以鉴我心：
Hun ru you ling, yi jian wo xin:
Om din ande är närvarande kanske du ser mitt
sinne
从此天下，更无知音！
Cong ci tianxia, geng wu zhiyin!
Men vem i denna världen kan nu förstå mig?
呜呼痛哉！伏惟尚鉴。
Wuhu tong zai! Fu wei shangxiang.
Ack smärtan! Mottag mitt offer

Elegins implikation och verkan

Efter att Zhuge Liang framställt sin elegi beskrivs hur Wu-generalerna övertygats om den sörjandes uppriktighet. De konstaterar att Zhou Yu och Zhuge Liang knappast kan ha varit verkliga fiender, och även Lu Su har övertygats om att Zhou Yu själv måste ha orsakat sin olycka – det är tydligt att Zhuge Liang inte önskade honom något ont. Detta har viktiga politiska implikationer, eftersom det underlättar fortsatt ömsesidigt militärt understöd Sun Quan och Liu Bei emellan, i händelse av förnyad väpnad konflikt med Cao Cao. Zhuge

Liang bjuds på bankett av Lu Su, och ger sig av på sin återresa.

Just som han skulle stiga ner i båten, fick han syn på en man vid flodbanken iklädd prästkappa, bambuhatt och enkla skor som tog tag i honom, skrattade högt och sade: ”Du förargade mästern Zhou till döds, och kommer ändå hit för att kondolera sorgen, detta är en oförtäckt skymf gentemot Östra Wu!” Kongming vände hastigt blicken mot denne man, som visade sig vara Pang Tong – Unga fenixfågeln. Även Kongming skrattade storligen. Hand i hand gick de båda ombord båten, och var och en förtalade vad han hade på sinnet.³²

Zhuge Liang passar på att inbjuda Pang Tong att tjäna Liu Bei, och sedan Sun Quan avvisat Pang Tongs tjänster för att han uttryckt visst förakt gentemot den bortgångne Zhou Yu, ansluter Unga fenixfågeln till Jingzhou. Zhuge Liang infriar på så vis med sin kondoleansresa det han lovat Liu Bei, och räddar dessutom de diplomatiska förbindelserna rikena emellan. Liu Bei åminner sig överlycklig Sima Huis ord: ”Vilande draken och Unga fenixfågeln. Vinn en av dessa och du kan bringa ordning under himlen.”³³ Liu Beis makt expanderade därefter hastigt, och kommen från de enklaste omständigheter byggde han snart ett rike mäktigt nog att på allvar kämpa om herraväldet över Kinas land och folk.

Noter

- 1 Dake Zhang, *Sanguoshi Yanjiu [Forskning kring de tre rikenas historia]*, Beijing: Sinoculture Press, 2003, s. 67.
- 2 Wilt Idema, Lloyd Haft, *A Guide to Chinese Literature*, Ann Arbor: Center for Chinese Studies, 1997, s. 202.
- 3 Ibid., s. 198.
- 4 Burton Watson, *Chinese Lyricism: Shih Poetry from the Second to the Twelfth Century*, New York: Columbia University Press, 1971, s. 1.
- 5 Ibid., s. 97.
- 6 Ibid., s. 114.
- 7 Ibid., s. 141.
- 8 Cyril Birch, *Anthology of Chinese Literature*. Vol. II: *From the Fourteenth Century to the Present Day*. New York: Grove Press, 1994, s. 25.
- 9 Watson 1971, s. 19.
- 10 Idema, Haft 1997, s. 118.
- 11 Guanzhong Luo, *Sanguo Yanyi [Berättelsen om de tre rikena]*, Beijing: Renmin wenzue chubanshe [Förlaget Folkets litteratur], 1973, s. 678.
- 12 Dake Zhang, *Sanguoshi [De tre rikenas historia]*, Beijing: Sinoculture Press, 2003, kapitel 1.
- 13 Luo 1973, s. 2.
- 14 Ibid., s. 3.
- 15 Zhang, *Sanguoshi [De tre rikenas historia]*, kapitel 1.
- 16 *Sanguo zhi, Shushu er. Xianzhuzhuan [Krönika över de tre rikena, Andra boken om Shu. Levnads-teckning för rikets grundare]*.
- 17 Luo 1973, s. 318.
- 18 Ibid., s. 332.
- 19 Zhang 2003, kapitel 4.
- 20 Ibid.
- 21 Luo 1973, s. 481.
- 22 Ibid., s. 482.
- 23 Ibid., s. 486.
- 24 Ibid., s. 486.
- 25 Ibid., s. 486f.
- 26 *Sanguo zhi, Wushu jiu. Zhou Yu, Lu Su, Lü Meng*

- zhuan [Krönika över de tre rikena, Nionde boken om Wu. Levnadsteckning för Zhou Yu, Lu Su och Lü Meng].
- 27 *Sanguo zhi, Wushu yi. Sun Bofu taoni zhuan* [Krönika över de tre rikena, Första boken om Wu. Uppteckning av Sun Bofus kampanjer].
- 28 *Sanguo zhi, Wushu jiu. Zhou Yu, Lu Su, Lü Meng zhuan* [Krönika över de tre rikena, Nionde boken om Wu. Levnadsteckning för Zhou Yu, Lu Su och Lü Meng].
- 29 Luo 1973, s. 488
- 30 Ibid., s. 384f.
- 31 Ibid., s. 395ff.
- 32 Ibid., s. 487.
- 33 Ibid., s. 490.

Summary

The Sleeping Dragon's Elegy:
An Example of Occasional Verse in The Romance of the Three Kingdoms

This article examines one example of occasional verse in the classic Chinese novel *The Romance of the Three Kingdoms* (Sanguo yanyi 三国演义, Luo Guanzhong, 14th century), with a focus on the historical situation in which the poem is placed and the political implications ascribed to it.

The Romance of the Three Kingdoms is a work of tremendous cultural impact. Its retelling of historical events during the late Han dynasty continues to shape the general understanding of this period, regardless of the narrative being widely accepted as fiction based on history. The poem discussed here is one example of fictional occasional verse that highlights the importance of the practice during the period in question as well as during the early Ming dynasty when the novel was written.

The novel takes place during a time in Chinese history called the “Three Kingdoms” period when the Han dynasty was falling apart into smaller, independent states. The three states of Wei, Wu, and Shu, their internal struggles and the wars between them, form the centre of the narrative. Crucial to an appreciation of the poem is the Battle of Red Cliff, a naval confrontation that took place in the year 208 AD, when the allied forces of Sun Quan and Liu Bei managed to overcome the otherwise stronger enemy. The battle brought together Shu military strategist Zhuge Liang, the “author” of the poem according to the novel, and the poem’s subject – Wu commander-in-chief Zhou Yu. In 210, upon hearing about Zhou Yu’s early demise, Zhuge Liang decides to attend his funeral despite hostile sentiments among Wu generals. He presents the poem – an elegy retelling Zhou Yu’s life and accomplishments – to persuade the Wu generals of his innocence in the matter of Zhou Yu’s death.

Keywords:

Han dynasty, Ming dynasty, poetry, occasional verse, Luo Guanzhong, Three Kingdoms, Zhuge Liang, Zhou Yu